

Образ матері... Немає поета, який би у своїй творчості не звернувся до тієї, що дала життя і любов, навчила бути людиною. Серед них особливе місце займає Андрій Малишко, твори якого випромінюють тепло, ніжність і глибоку повагу до матері. Ця винятковість у ставленні до жінки сформувалася під впливом матері поета Ївги Остапівни, глибока і ніжна любов до якої, за спогадами друзів, була захована десь у найпотаємніших куточках душі поета, і побачити її можна було лише в блиску очей. А ще у віршах, присвячених їй — найдорожчій людині в світі.

У Малишкових поезіях ми рідко зустрічаємо емоційно-експресивні словотвірні форми *матінка*, *ненька*. Поет здебільшого вживає стилістично нейтральні лексеми *мати*, *матір*, для яких характерний лірично-настрійний контекст типу:

*Мати моя, мати,
Стара голубко в сьайві сивини...
Пройшло тих літ не мало, не багато,
І де вони, малі твої сини?*

Народнопісенне *голубки (горлиці)*, що традиційно асоціюється з образом жінки, входить до активного Малишкового словника. У поета цей образ є своєрідним засобом інтимізації і водночас, пройшовши шлях індивідуально-авторського переосмислення, виступає символом материнської вірності й любові. Такий усталений асоціативний зв'язок увиразнюється завдяки фігурі синтаксичного паралелізму, наприклад:

*То не птиця, то не горлиця
Понад садом перелітує,
Мати к синові пригорнеться,
Все питає перепитує...*

Інші рядки у фігурі синтаксичного паралелізму приховують логіко-семантичну несумісність понять *матір* і *війна*:

<i>Сповивала мене матінка</i>	<i>Сповивала мене війнонька</i>
<i>Сповивальцями,</i>	<i>В заметілі,</i>
<i>Постлівали пелюшечки</i>	<i>Залишили гармати</i>
<i>Попід пальцями.</i>	<i>Бинти білі.</i>

Хоча взаємодія алітерації приголосних *с-п-в-м* з асонансом голосних *о-и-і* надає рядкам особливої звукової виразності й пісенності, але на рівні зіставлення асоціацій *матір* — ‘щось рідне’, а *війна* — ‘щось вороже’ поет естетизував стан трагізму ліричного героя, його внутрішнього спустошення і одночасного змушнення в умовах війни, холоду (*заметіль*), переживання фізичного болю (*бинти білі*). Декодування цього мікроконтексту поповнює асоціативні ряди *матір-пелюшки* — *мир і спокій* та *війна-бинти-гармати-кров*.

Узагальнений образ жінки-матері тісно пов'язаний у Малишка і з поняттями ‘старість’, ‘сивина’, що стають контекстуально синонімічними і набувають символічного значення. Наприклад, епітети на позначення зовнішніх ознак літньої людини *стара*, *посивіла*, що стосуються іменника *мати*, є асоціатами життєвого досвіду, який конкретизовано у словах *думи*, *слова*, *пор.*:

*От тепер і мову починати,
В тебе думи і багатство слів.
Посивіла невмируща мати
Двох десятків дочок і синів.*

Водночас ці епітети виступають засобом індивідуалізації та оцінки образу письменником, і є носіями співчутливо-дружелюбного експресивного значення:

*Як кажуть, іще й посивіти
Не встигла їх мати стара.
Коли ж вони вирости — діти.*

Надія. Сину. Дітвора...

Загальний текстовий настрій, створений навколо епітетної моделі «іменник *мати* + атрибутивне означення», мінорний. Відчувається синівське співчуття і сум, що надто швидко пролетіли материні літа, тому стилістично навантажені дієслова минулого часу, номінативні речення із семантикою сподівання, часової мінливості.

Палітра епітетів, до яких звертається Андрій Малишко, вимальовуючи узагальнений образ жінки-матері, барвиста й різноманітна: від постійних (*кохана, єдина, старенька*), що актуалізують лексичне значення слів *мати, матір, ненька*, до індивідуально-авторських (*мрійна, тиха, голублива, непохила* тощо), які увиразнюють найкращі риси берегині роду.

Вдаючись до стилістичного перебільшення (гіперболи), поет підкреслює винятковість і надзвичайність жінки-матері, що викликають особливу повагу до її постаті й досіду, втіленому в образі *материних літ*:

*А бійці підходили до хати,
Шанували матері літа,
А бійці казали — нашу матір
Навіть куля клята обліта!*

Поняття 'рідна мати' входить у різноманітні асоціативні зв'язки, що виникають на логіко-семантичному рівні під впливом мовно-національного досвіду народнопісенної чи поетико-публіцистичної традиції.

Найбільш поширеними асоціативними рядами у Малишка є *мати — Батьківщина, Україна*. Поет, продовжуючи традиції І. Котляревського, Т.Шевченка, підносить образ матері до рівня символу, що стає невіддільною частиною макрообразу України:

*Ці ночі будем довго пам'ятати:
Із гільзи - світло, місяця пором,
Коли згадалась і Шевченко, й мати,
І сині гори за старим Дніпром.*

Загальна назва спорідненості *мати* займає синтаксичну позицію між власними іменами *Шевченко* та *Дніпро*, що поглиблює розуміння самобутності українського народу, складників його національної свідомості. Нейтральні в загальномовному вжитку, ці лексеми у межах поетичного контексту сплітаються в єдиний асоціативний ланцюг з семою 'рідний край'.

Лексема *мати*, що виконує функцію прикладки, є естетичним центром в урочисто-піднесеному звертанні до України, яке вбирає в себе почуття автора, і створює основу для сприймання метафоричного образу України:

*...Наше земле рідная, любий край,
Із трудом і славою,
Вольною державою,
Україно - мати,
У віки вставай!*

Дослідники творчості А.Малишка зазначають, що основний лейтмотив його поезій — це єднання з природою, з рідною землею (Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. — К., 1999. — С.239). Тому не випадково одним із поширених асоціативних рядів у поета є *земля - мати*, який продовжується образом *вікової журавки*, що створює символічний ореол навколо слова-стимула *земля*:

*Благословенна будь, земле, мати для всіх,
Вікова журавка в небесній блакиті.
Я твоя пилина. Радість і гріх,
Так, як повелося матері в світі.*

Для Малишка *земля* — не просто одна з природних стихій. Це філософське осмислення першооснови всього живого. Над нею — небо, всесвіт, образ яких конкретизовано фольклоризмом — назвою птахи *журавка*. Іменники *земля, мати, журавка* засоційовані не лише на підставі граматичної аналогії (жіночий рід, однина), але й за спільністю семи 'родючість', за лексичним значенням 'здатна продовжувати рід'. Причому ця властивість

осмислюється поетом по-філософському в єдності протилежностей, означених біблійною оцінністю гріховності первородства, пор. останні рядки *Радість і гріх, Так, як повелося матері в світі*.

Неповторна музикальність мови Малишкових поезій, що виросла з пісенного джерела, стала естетичною домінантою поета. Пісня для нього не просто музичний твір. Вона є своєрідним джерелом натхнення, що живить творчий дух поета, дає йому сил і наснаги. Для нього вона «*матір, і надія, І рідна посестра*». *Пісня і мати...* Ці поетизми у Малишка злилися в єдиний символічний образ. В уяві митця вимальовуються метафоричні картини життєвої ідилії, де ранкове пробудження природи ототожнюється з обжинковою піснею матері:

*Йде зоря по стерні, Сяє колосок,
Там за лісом, там за полем
Будить голосок.
Ніби щастя кладе
В листя вирізні. [...]
Може, мати іде
І несе між піль
Добру пісню обжинкову
Людям ув артіль.*

Позитивно оцінні лексеми *зоря, колосок, щастя, добра пісня* настроюють на відповідне сприймання й слова-образу *мати* як джерела натхнення.

У поетичному мовостилі Андрія Малишка семантика ряду *пісня - мати* розширюється. Матір, «*що співає колисанку рідній дитині у темних ночах*», асоціюється у поета з миром, злагодою, любов'ю.

Для ідіостилю А. Малишка властиві й інші метафоричні образи, що є наслідком переосмислення традиційних поетизмів. *Дорога, хата, мова* — ці реалії пов'язані з образом рідної матері стають частиною гармонійного мовосвіту поета: «*Дорого, дорого,... Вгорни мене вітром, і сяєвом неба, й калиновим щебетом, мати моя!*»; «*Нехай вони б вогнем заговорили моєї мови-матері життя...*».

Звертаючись до фольклорних традицій А. Малишко змалював неповторний образ жінки-матері, освятивши її як символ любові й добра. Поет, розкриваючи безмежні асоціативні потенції слова *мати*, створив цілу низку самотніх метафоричних образів, які несуть відбиток усталеної позитивної конотації цього слова.